

نقش تالاب‌های طبیعی در کیفیت محیط زیست استان خوزستان

سعید طاهری قناد^{۱*}

۱. گروه علوم و مهندسی آب، واحد دزفول، دانشگاه آزاد اسلامی، دزفول، ایران

*مسئول مکاتبات: Email: saeed.taheri@iau.ac.ir

چکیده

تالاب‌ها و اکوسیستم‌های آبی سرمایه‌های با ارزشند که تنظیم آب‌های زیرزمینی در محیط پیرامون، تعدیل میکروکلیم، شکار، صید پرندگان آبرزی و ماهیان، تأمین منابع تعلیف دام و همچنین حصیربافی و غیره، در گرو حفاظت منطقی از آنهاست. حفظ این سیستم‌های پیچیده اکولوژیک و سود جستن از منابع بی شمار اقتصادی، تفرجگاهی، ژنتیکی و غیره، تنها منوط به مطالعه و شناخت دقیق هر تالاب می‌باشد. بدیهی است توسعه پایدار کیفیت زندگی انسان‌ها در چارچوب هر گونه بهره‌وری از طبیعت، بدون حفاظت از محیط زیست امکان‌پذیر نخواهد بود و لزوم شناخت اکوسیستم‌ها به عنوان حساس‌ترین منابع جهانی که همواره با مشکلات متعدد زیست محیطی رو به رو می‌باشند، می‌تواند بنیانی‌ترین گام در رفع این معضلات به شمار آید. بنابراین در این مقاله علاوه بر معرفی تالاب‌های استان خوزستان، مزایای اقتصادی، اجتماعی و مسائل زیست محیطی پیرامون آن را مورد بحث قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی: تالاب، محیط زیست، آلاینده‌ها.

مقدمه

طبق تعریف کنوانسیون رامسر تالاب، به مناطق مرداب، آب مانده، اراضی سیاه خیس باتلاقی و برکه‌های طبیعی یا مصنوعی که به طور دائم یا موقت دارای آب ساکن، جاری، شیرین، شور و لب‌شور، شامل قسمت‌هایی از مناطق ساحلی دریا که هنگام جزر عمق آن بیش از ۶ متر نباشد گفته می‌شود. بطور کلی تالاب‌ها زیستگاه و بستر زیست‌هزاران گونه گیاهی و جانوری است که زندگی خود را به آن وابسته می‌باشند. تالاب‌ها به عنوان اکوتون محسوب می‌شوند، عبارتی دارای تنوع گونه‌ای و تراکم جمعیت بیشتری نسبت به محیط اطراف خود می‌باشند. تالاب‌ها حاصلخیزترین بوم‌سازگان‌های جهان می‌باشند، بطوریکه تولید خالص اولیه آنها در واحد سطح از تمامی دیگر بوم‌سازگان‌های جهان به جز جنگل‌های بارانی، بیشتر است. تالاب‌ها در سراسر دنیا در مناطقی که فرو رفتگی با آب پوشانده می‌شود و یا نقاطی که رودخانه‌ها به اقیانوس می‌رسند، وجود دارند. بر اساس تعاریف ارائه شده تالاب‌ها بوم‌سازان‌های بی‌نظیری هستند که از لحاظ ویژگی‌های بوم‌شناختی منحصر به فرد بوده و به خوبی از سایر بوم‌سازگان‌های دیگر قابل تفکیک می‌باشند. آب و خاک شرایط خاص خود را دارند و این شرایط از یک طرف امکان رویش هر گیاه و زیست هر جاندار را میسر نمی‌سازد و از طرف دیگر گونه‌های زیستی بی‌نظیری را که بعضاً در هیچ یک از زیستگاه‌های دیگر طبیعت یافت نمی‌شوند، پرورش می‌دهد. شرایط زیست‌محیطی حاکم بر تالاب دسترسی انسان را به آن مشکل و گاهی غیرممکن نموده و به این ترتیب بکرترین جلوه‌های زیبایی طبیعت را به وجود آورده است. تالاب‌ها و اکوسیستم‌های آبی کشور به منزله سرمایه‌های با ارزشند که تنظیم آب‌های زیرزمینی در محیط پیرامون، تعدیل میکروکلیم، شکار، صید پرندگان آبرزی و ماهیان، تأمین منابع تعلیف دام و همچنین حصیربافی و غیره، در گرو حفاظت منطقی از آنهاست. حفظ این سیستم‌های پیچیده اکولوژیک و سود جستن از منابع بی شمار اقتصادی، تفرجگاهی، ژنتیکی و غیره، تنها منوط به مطالعه و شناخت دقیق هر تالاب می‌باشد. بدیهی است که بدون اندیشیدن به محیط زیست، بهبود و ارتقاء کیفیت زندگی انسان‌ها در چارچوب هر گونه هدف بهره‌وری از طبیعت امکان‌پذیر نخواهد بود و لزوم شناخت اکوسیستم‌ها به عنوان حساس‌ترین منابع جهانی که همواره با مشکلات متعدد زیست محیطی رو به رو می‌باشند، می‌تواند بنیانی‌ترین گام در

رفع این معضلات به شمار آید (بنان و طبیعی، ۱۳۸۷؛ بهروزی راد، ۱۳۷۷). بنابراین در این مقاله علاوه بر مزایای اقتصادی و اجتماعی، مسائل زیست محیطی پیرامون تالاب‌های استان خوزستان را مورد بحث قرار می‌دهد.

تالاب‌های طبیعی

تالاب‌های طبیعی به محل‌هایی گفته می‌شود که سطح آب سالانه در آنها به مدت طولانی نزدیک به سطح زمین یا روی سطح زمین باشد. بنابراین خاک، حالت اشباع خود را حفظ می‌نماید. تالاب‌ها همیشه پر آب نیستند. بعضی از آنها بعد از باران‌های شدید و یا در بعضی از فصول سال، پر آب می‌گردند به‌طور کلی تالاب‌ها دارای خصوصیات زیر هستند:

- ۱- مناطقی که با گیاهان آبرزی پوشیده شده‌اند (حداقل در بعضی از فصول سال).
 - ۲- مناطقی با بستر غیر خاکی نظیر شن یا سنگ که در بعضی از فصول سال اشباع از آب هستند.
 - ۳- مناطقی با خاک اشباع از آب و کاملاً مرطوب که منجر به شرایط بی‌هوازی و محدود شدن رشد گیاهان می‌گردد.
- تالاب‌های طبیعی به سه نوع تقسیم می‌گردند:

- ۱- مرداب: پوشش گیاهی این محل‌ها، اغلب گیاهان با تنه چوبی و درخت است.
 - ۲- مانداب: در این محل‌ها اغلب گونه‌های خاصی از گیاهان برآمده از آب، گیاهان شناور و گیاهان غوطه ور می‌رویند که گیاهان برآمده از آب غالب هستند.
 - ۳- باتلاق: باتلاق‌ها عمدتاً در گودال‌های یخی عمیق تشکیل می‌شوند. در این محل‌ها سطح آب پایدار است و دارای آب‌های اسیدی هستند. پوشش گیاهی این محیط‌ها عمدتاً خزه است.
- به جز گیاهان، تالاب‌ها زیستگاه جانورانی مانند ژئوپلانکتون‌ها، کرم‌ها، حشرات، سخت‌پوستان، خزندگان، دوزیستان، ماهی‌ها و پرندگان و برخی از پستانداران که از گیاهان تالاب یا از یکدیگر تغذیه می‌کنند، می‌باشد. تالاب‌ها به‌طور موثر غلظت آلاینده‌های موجود در فاضلاب شهری، صنعتی و کشاورزی را کاهش می‌دهند و بنابراین نقش مهمی در تصفیه فاضلاب‌ها دارند. گیاهان آبرزی قادر بوده مواد مغذی، فلزات سنگین و برخی از ترکیبات آلی تجزیه‌ناپذیر را جذب نمایند. گیاهان با انتقال اکسیژن به ریشه‌ها و انتشار برخی از آن در نواحی اطراف ریشه، مناطق هوازی و اکسید شده‌ای را برای تجزیه مواد آلی فراهم می‌کنند. تالاب‌های طبیعی قابلیت حذف آهن، منگنز و بعضی از فلزات را از فاضلاب‌های اسیدی دارند.

تالاب‌های مصنوعی

استفاده از تالاب‌های مصنوعی برای تصفیه طبیعی فاضلاب‌های شهری و کشاورزی، روشی است که اخیراً کاربرد زیادی پیدا نموده است. تالاب‌های مصنوعی به دریاچه‌هایی با عمق کم یعنی ۱۰ تا ۶۰ سانتی‌متر گفته می‌شود که می‌توانند جهت تصفیه فاضلاب مورد استفاده قرار گیرند. هدف از ساختن یک تالاب مصنوعی بیشتر ایجاد و یا بهبود محیط زیست و یا ایجاد تعادل در شرایط زیست جانوران و آدمیان می‌باشد. کف مرداب‌ها از زمین نفوذناپذیر و یا نفوذپذیری بسیار کم تشکیل شده و معمولاً بر روی کف نفوذناپذیر، قشری از ماسه و یا گراول قرار می‌دهند تا ریشه گیاهان آبرزی را در خود نگهداری نموده و به پایداری آنها کمک می‌نماید. در برخی مرداب‌های مصنوعی موجود، قشر ماسه را ضخیم‌تر انتخاب می‌کنند تا جریان فاضلاب در این قشر و در زیر سطح زمین انجام گیرد. عمل تصفیه در اثر تماس فاضلاب با ساقه و ریشه گیاهان آبرزی و انفعال باکتری‌های هوازی انجام می‌گیرد. در مرداب‌های مصنوعی از گیاهانی از قبیل سنبل آبی، عدس آبی، سیزاب، کتایل و انواع نی و بوریا و بالاخره خزه استفاده می‌شود (منزوی، ۱۳۸۴). در صورتی که فاضلاب، تصفیه ثانویه شده باشد بسته به شرایط محیطی و میزان آلودگی فاضلاب ورودی به مرداب، در تاسیسات موجود در کشورهای گوناگون جهان، میزان بار آلودگی بر یک متر مربع از سطح مرداب مصنوعی بین ۶ تا ۴۰ لیتر در شبانه‌روز انتخاب می‌شود. در مورد کاهش BOD_5 ، مواد معلق و نیترات عده‌هایی بین ۷۵ تا ۹۰

درصد گزارش شده است. مدت زمان توقف فاضلاب در یک تالاب مصنوعی دست کم 7 روز در نظر گرفته شده ولی این مدت زمان در برخی از تاسیسات حتی تا 365 روز نیز افزایش می‌یابد (منزوی، 1384).

اجزاء سامانه های تالابی

اجزای اصلی سامانه‌های تالابی گیاهان آبرزی، میکروارگانیسم‌ها و محیط خاکی یا غیرخاکی می‌باشد که ذیلاً به شرح این اجزا پرداخته می‌گردد (Kröpfelová et al., 2009; Vymazal and Kropfelova, 2008).

گیاهان آبرزی

گیاهان آبرزی بر اساس زیستگاه رشد خود به پنج دسته تقسیم می‌شوند که شامل جلبک‌ها، گیاهان شناور، گیاهان غوطه‌ور، گیاهان حاشیه‌ای و یا برآمده از آب می‌باشند. این گیاهان به عناوین مختلف نظیر ماکروفیت‌های آبرزی یا هیدروفیت‌های آوندی نیز نامیده می‌شوند.

الف- جلبک‌ها، که گروه اول را به خود اختصاص می‌دهند فیتوپلانکتون‌های ریز و درشت هستند.

ب- گیاهان شناور، این گیاهان دارای ریزوم و ریشه در رسوبات بستر هستند که در این صورت معمولاً برگ‌های نسبتاً بزرگ خود را در سطح آب می‌گسترانند و بدین ترتیب آب و املاح را از بستر و آب جذب نموده ولی نور و تبادل گازی آن‌ها در هوا صورت می‌گیرد. برخی از گیاهان شناور نیز فاقد ریشه متصل به بستر هستند که در این صورت جذب آب و املاح مستقیماً از آب صورت می‌پذیرد. بیشتر گیاهان شناور به سرعت رشد می‌کنند و پر درد سرتین گیاهان آبرزی بشمار می‌آیند. گونه‌های *Nymphaea*, *Lemna*, *Wolffia* از این دسته هستند. ج- گیاهان غوطه‌ور، این گیاهان به طور کامل در آب غوطه‌ور بوده و تنها ممکن است گل‌های آن‌ها در سطح یا خارج از آب تشکیل گردد. ریشه این گیاهان دارای نقش ثابت کننده بوده و جذب مواد غالباً توسط ریشه-های نابجا با شاخ و برگ و از محیط آب صورت می‌پذیرد.

مانند *Ceratophyllum* spp, *Potamogeton* spp

د- گیاهان برآمده از آب، این گیاهان معمولاً در محیط‌های اطراف دریاچه‌ها دیده می‌شوند. قسمت اعظم بعضی از تالاب‌ها با این گیاهان به خصوص گونه‌ی نی پر شده است. گیاهان برآمده از آب، مواد مغذی و فلزات سنگین را از طریق ریشه‌ها جذب می‌کنند و در اندام‌های مختلف خود مانند ریشه‌ها و ریزوم‌ها، ساقه‌ها و برگ‌ها ذخیره می‌نمایند. این گیاهان دارای ساقه، برگ‌های هوایی، ریشه‌ها و ریزوم‌های گسترده هستند. گیاهان برآمده از آب به دلیل داشتن فضاهای خالی برای انتقال اکسیژن به ریشه‌ها و ریزوم‌ها از نظر ساختاری برای رشد در بستر اشباع از آب سازگار می‌باشند. گیاهان برآمده از آب در رسوبات اعماق کمتر از 90-60 سانتی‌متر، ریشه می‌دوانند. نی معمولی، بامبو (از خانواده گرامینه)، لوئی، جگن (علف بوریا) و گون از جمله گیاهان برآمده از آب هستند. در تالاب‌های مصنوعی معمولاً از گیاهان برآمده از آب استفاده می‌گردد. برای این منظور فاضلاب از یک بستر خاکی یا غیر خاکی، پوشیده از گیاهان برآمده از آب عبور داده می‌شود (Vymazal and Kropfelova, 2008 ; Kröpfelová et al., 2009).

میکروارگانیسم‌ها

علاوه بر نقش گیاه، میکروارگانیسم‌ها شامل باکتری‌ها، قارچ‌ها، مخمرها و جلبک‌ها نقش مهمی را در تغییر شکل مواد آلی و معدنی فاضلاب ایفا می‌کنند که البته نوع و میزان فعالیت آنها وابسته به حضور اکسیژن می‌باشد. در تالاب‌های زیرسطحی، فرآیندهای هوازی توسط میکروب‌ها عمدتاً در اطراف ریشه صورت می‌گیرد و فرآیندهای غیرهوازی در مناطق بدون اکسیژن با شدت بیشتر صورت می‌گیرد. از جمله فرآیندهای غیرهوازی مرتبط با میکروارگانیسم‌های بی‌هوازی، می‌توان کاهش نیتрат، کاهش سولفات و متانوجنیز را نام برد. در این سیستم‌ها فرآیند تولید نیترات با شدت کم و عمدتاً در محدوده ریشه گیاه محدود می‌شود. بنابراین در شرایط غیرهوازی نیترات موجود در فاضلاب با آمونیوم واکنش داده و به صورت گاز ازت از محیط خارج می‌شود. ضمناً در محدوده ریشه نیز بواسطه وجود باکتری‌های نیتريت‌زا، اکسیژن مورد نیاز در اثر مصرف دی اکسیدکربن جهت اکسیداسیون آمونیوم فراهم می‌شود و منجر به تولید نیتريت شده و در ادامه، باکتری‌های نیتروباکتر، نیتريت را به نیترات تبدیل می‌کنند (Stottmeister et al., 2003). در فرآیند کاهش نیترات که یک فرآیند بی‌هوازی است، باکتری‌های *Pseudomonas*, *Micrococcus* and *Bacillus* اکسیژن موجود در نیترات را مصرف می‌کنند و در مرحله اول تبدیل به نیتريت و در ادامه تبدیل به گاز ازت خواهند کرد و یا در حضور سولفات، باکتری‌های کاهنده سولفات وارد عمل می‌شوند و با تخمیر مواد آلی، منجر به

تولید گاز H_2S شده و در ادامه واکنش فلزات با آن، منجر به تولید سولفیدهای مختلف فلزات موجود در فاضلاب خواهند شد که نهایتاً به صورت ترسیب شیمیایی از محیط فاضلاب خارج خواهند شد. لذا عمده‌ترین مکانیزم عمل میکروارگانیسم‌ها، شامل تخمیر و تنفس است که منجر به شکسته شدن مواد آلی و آلاینده‌ها می‌شود و تبدیل آنها به مواد بدون ضرر و ترکیباتی از قبیل ازت، دی اکسید کربن، آب و یا تبدیل فلزات به فرم رسوبات بدون حرکت است (Kumar Choudhary and Kumar Sharma, 2011). علاوه بر آن قارچ مایکورهیزال نیز به عنوان یک فرآیند بیولوژیکی، باعث تسهیل در جذب گیاه، کاهش تنش ناشی از حضور آلاینده‌ها، افزایش آستانه تحمل به آلاینده‌ها، افزایش رشد و بقاء گیاهان تالاب می‌شوند (Lavrova and Koumanova, 2008).

فواید و کارکرد تالاب

تالاب‌ها از نظر زیست محیطی دارای کارکردها و ارزش‌های منحصربفردی می‌باشند که همواره توجه دانشمندان مختلف علوم زیست محیطی را به خود معطوف داشته‌اند. مهم‌ترین فواید و کارکردهای زیست محیطی تالاب‌ها بویژه از نظر بهبود کیفیت محیط زیست را می‌توان به شرح زیر بیان نمود:

- 1- تالاب‌ها سبب تنظیم جریان آب و کنترل سیلاب‌های فصلی می‌شوند.
- 2- تالاب‌ها 10 درصد از کربن جهان را در خود جای داده‌اند و به تعدیل و کاهش میزان دی‌اکسید کربن هوا کمک می‌کنند.
- 3- تالاب‌ها بعنوان یک تصفیه خانه طبیعی مطرح بوده و این توانایی را دارند که با بهره‌مندی از فرآیندهای مختلف فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیکی، مواد سمی انواع آلاینده‌ها را پاکسازی نمایند.
- 4- تالاب‌ها موجب نگهداری رسوبات رودخانه‌ای و ته‌نشست گل و لای می‌شوند.
- 5- تالاب‌ها در نقل و انتقال مواد مغذی و حفظ و به چرخش در آوردن آنها در چرخه حیات نقش دارند.
- 6- تالاب‌ها سبب تغذیه و تخلیه آب‌های زیر زمینی بصورت لایه‌های آبدار، چشمه‌سارها و تغذیه سفره‌های زیر زمین می‌شوند.
- 7- تالاب‌ها موجب جلوگیری از نفوذ آب‌های شور از دریاچه خشکی می‌شوند.
- 8- تالاب‌ها همچنین در تولید بیوماس نقش بسزایی دارند که می‌توان از آن جهت سوخت و یا علوفه استفاده نمود.
- 9- تالاب‌ها با افزایش رطوبت هوا و کاهش دمای هوا، باعث بهبود وضعیت اقلیمی مناطق پیرامون خود می‌شوند و باعث بهبود کیفیت محیط زیست و کاهش انواع آلاینده‌ها، علی‌الخصوص ریزگردها خواهند شد (Stottmeister et al., 2003).

ارزش تالاب از جنبه اقتصادی- اجتماعی

یکی از ارزش‌های مهم و قابل توجه اکوسیستم‌ها ارزش اقتصادی است که بصورت مستقیم توسط انسان‌ها مورد استفاده و بهره‌برداری واقع می‌گردد. از ارزش‌های اقتصادی تالاب‌ها می‌توان به مواردی از قبیل: تالاب‌ها مرکز تفریح بوده و دارای اهمیت اکوتوریسمی می‌باشند، به عنوان چشم‌اندازهای بی‌نظیر طبیعی، میراث ملی، بسترهای تحقیقاتی، آموزشی، ارزش‌های زیباشناسی و همچنین از نظر ماهیگیری و پرندگان آبرزی حائز اهمیت می‌باشند که باعث تولید صنایع دستی، حصیر بافی و رونق صنعت ماهیگیری خواهند شد و کمک شایانی در اشتغالزایی دارند. کارشناسان بین‌المللی محیط زیست ارزش هر هکتار تالاب را معادل 20 هزار دلار یعنی 200 برابر ارزش زمین‌های کشاورزی و 10 برابر ارزش هر هکتار جنگل ارزیابی کرده‌اند. اما متأسفانه تالاب‌هایی که ارزش اقتصادی آنها چندین برابر ارزش اقتصادی جنگل‌ها و زمین‌های کشاورزی برآورد شده است هیچگونه بودجه جداگانه‌ای برای حفاظت و صیانت از آنها در نظر گرفته نمی‌شود (بنان و طبیعی، 1387).

تالاب‌های استان خوزستان

بزرگ‌ترین هور استان خوزستان، «هورالعظیم» واقع در دشت آزادگان است که از آب‌های کرخه، دویرج و اروندر رود تشکیل می‌شود. این هور دارای 100 کیلومتر طول و 15 الی 75 کیلومتر عرض است. سراسر هور پوشیده از نی است که هر قدر به داخل آن پیش رویم، ارتفاع آن‌ها بیشتر می‌شود به طوری که دید را محدود می‌سازد. عمق آب در کناره‌های هور تقریباً کم است ولی به تدریج در وسط آن به چندین متر می‌رسد. هور الطعیم یکی از زیستگاه‌های حساس و مهم پرندگان مهاجر آبرزی و بومی منطقه است و حواصیل، غاز پیشانی سفید، شغال، روباه،

گرچه جنگلی، سمور آبی، گراز، شیربت و انواع ماهی کپور از جمله حیات وحش منحصر به فرد این تالاب هستند. بیشترین تعداد پرندهای در معرض خطر در این تالاب بسر می‌برند و این تالاب از نظر حجم و نوع پرند نیز بسیار قابل توجه است. یکی از کارکردهای مهم تالاب، جلوگیری از طوفان شن و گرد و خاک است. تالاب‌ها میزان رطوبت را بالا می‌برند و خشک شدن هور العظیم در ایران و در عراق میزان وقوع طوفان‌های شن را در سال‌های افزایش داده و سبب شده است این استان در سالهای اخیر با گرد و غبارهایی حدود 21 برابر استاندارد مواجه شود (چمبری، 1384).

تالاب بین‌المللی شادگان در حدفاصل شهرستان‌های شادگان و آبادان می‌باشد و 296 هزار هکتار مساحت دارد. این تالاب از شمال به شادگان و هور الدورق و از جنوب به رودخانه بهمنشیر، از غرب به جاده دارخوین و آبادان و از شرق به آب‌های خور موسی محدود می‌شود. سطح تالاب با گیاهان آبدوست چون لویی، چولان و گیاهان غوطه‌ور پوشیده شده و محل بسیار مناسبی برای پرندگان آبرزی مهاجر است که در پاییز از شمال اروپا، کانادا و سیبری به این منطقه روی می‌آورند. با توجه به قرار داشتن پالایشگاه‌ها، مجتمع‌های صنعتی و لوله‌های پوسیده نفت در این بخش، نشت نفت و ورود پساب مازاد کود و سم مصرفی در مزارع مردم بومی در کنار تالاب، سبب خشک شدن تالاب شده که به تدریج سبب از بین رفتن تنوع نادر گیاهی و جانوری می‌شود و آسیب جدی بر زندگی اجتماعی و اقتصادی مردم بومی و اکوتوریسم وارد شده است. متأسفانه در حال حاضر میزان نمک در بخش شیرین تالاب به شدت تغییر کرده و باعث مرگ و میر ماهی‌ها و سایر آبریان شده است (کریمی امرگانی، 1383).

تالاب بام دژ در 40 کیلومتری شمال غربی اهواز قرار دارد. این زیستگاه آب شیرین 4000 هکتار وسعت دارد، عمده آب این تالاب از رودخانه شاوور تأمین می‌شود. بالا بودن سطح آب‌های زیرزمینی، سنگینی بافت خاک، فروافتادگی منطقه، بارندگی و جریان‌های سیلابی زمستانه و آب‌های برگشتی از زمین‌های کشاورزی از عوامل مهم پایداری این تالاب محسوب می‌شوند. این تالاب از اوایل فروردین تا نیمه آبان ماه کم آب می‌شود چرا که به دلیل بستن دریاچه‌ها و آبیگری سد شاوور، آب ورودی تالاب کاهش پیدا کرده و پساب‌های کشاورزی ورودی به تالاب نیز توسط زهکش خاور از آن خارج شده و بخش‌های حاشیه آن خشک می‌گردد.

تالاب میانگران یکی از تالاب‌های مطرح کشور است که در شهر باستانی ایذه قرار دارد و با مساحتی در حدود 2400 هکتار در جنوب غربی کوهپایه زاگرس در فاصله 1/5 کیلومتری شهر ایذه واقع شده است. منبع تغذیه تالاب از نزولات جوی و آب‌های ناشی از آب شدن برف‌های ارتفاعات منطقه و حتی بخشی از فاضلاب‌های شهری می‌باشد. تالاب میانگران یکی از معدود تالاب‌هایی است که علاوه بر دارا بودن جاذبه‌های طبیعی از جاذبه‌های تاریخی بهره‌مند است. یکی از مخاطراتی که حیات وحش این تالاب را به خطر می‌اندازد خشک شدن پی در پی تالاب و تبدیل بخشی از آن به اراضی کشاورزی، ورود فاضلاب و پساب‌های اراضی کشاورزی و از همه مهم‌تر تصمیم به برداشت آب در طرحی به نام آبیاری اراضی اطراف تالاب میانگران است که در صورت اتمام طرح آبیاری اراضی اطراف تالاب که بدون دریافت توافقات تکمیلی از سازمان محیط زیست به مرحله اجرا رسیده و هم اکنون با پیشرفت قابل توجهی که داشته متوقف است، بیش از پیش برای تالاب ایجاد مشکل می‌کند. مصرف بی‌رویه آب از این تالاب در سال 1376 منجر به خشک شدن طبیعت باستانی این تالاب و حمله میلیون‌ها قورباغه به شهر ایذه شد (کریمی امرگانی، 1383).

نتیجه‌گیری

کشور ما بدلیل ویژگی‌های جغرافیایی و تأثیر عوامل اقلیمی که سبب گشته تا جزء مناطق خشک جهان محسوب شود، دارای چنان رشد سریعی در روند تخریب و انهدام منابع طبیعی بوده که سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های دورنگر را نیز تحت الشعاع قرار داده است. در سال‌های اخیر سیاست‌های غلط در زمینه کنترل آب‌ها سطحی مانند ساختن سدهای فراوان و ایجاد طرح‌های توسعه‌ای و عمرانی مانند طرح توسعه نیشکر و صنایع پتروشیمی، زندگی برخی از تالاب‌های مهم ایران را به مخاطره انداخته است. مهم‌ترین عوامل ایجاد بحران‌های زیست محیطی در تالاب‌های استان خوزستان به عنوان میراث‌های طبیعی با ارزش، زهکشی و خشکاندن، ریزش انواع آلودگی‌های صنعتی، کشاورزی، خانگی، تصرف زمین‌های تالاب‌ها، شکار و صید بی‌رویه، معرفی گونه‌های غیر بومی جانوری و گیاهی، عدم وجود مدیریت شفاف و کارا، عدم هماهنگی بین ارگان‌های مختلف برای حفاظت تالاب‌های بین‌المللی و عدم وجود برنامه مشخص و مدون برای مدیریت تالاب‌ها

در طولانی مدت است. در نتیجه این عوامل باعث کاهش تنوع زیستی، کاهش تولیدات آبزیان، کاهش منابع آبهای زیرزمینی، کاهش محصولات کشاورزی وابسته به تالابها، کاهش اشتغالزایی، افزایش ریزگردها، کاهش کیفیت محیط زیست بشری شده و نهایتاً مهاجرت از استان خوزستان شده است. بنابراین با توجه به مزایای این سرمایه‌های طبیعی و خدادادی، کلیه مسئولین مدیریتی ذیربط در استان خوزستان می‌بایست با اهتمام هر چه بیشتر، برنامه‌ریزی خود را معطوف صیانت و حفاظت از تالابها نمایند.

منابع

بنان، ن. و طبیعی، ا.، ۱۳۸۷. نقش تالابها در بهبود کیفیت محیط زیست. دومین همایش و نمایشگاه تخصصی محیط زیست، دانشگاه تهران، صفحه ۵.

بهروزی راد، ب.، ۱۳۷۷. ارزش تالابها و نقش کنوانسیون رامسر در حفاظت از آنها. فصلنامه علمی محیط زیست، جلد دهم، شماره دوم.

چمپری، ش.، ۱۳۸۴. بررسی عوامل آلاینده آلی تالابهای هور العظیم با استفاده فاکتورهای کیفی آب و شاخص‌های زیستی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم تحقیقات اهواز.

کریمی امرگانی، ف.، ۱۳۸۳. بررسی ارزش ماهیان اقتصادی تالاب بین‌المللی شادگان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم تحقیقات اهواز.

منزوی، م.ت.، ۱۳۸۴. فاضلاب شهری. جلد دوم: تصفیه فاضلاب. انتشارات دانشگاه تهران، شماره چاپ دهم، ۲۵۳ ص.

Kröpfelová, L., Vymazal, J., Svehla, J. and Stíchová, J., 2009. Removal of trace elements in three horizontal sub-surface flow constructed wetlands in the Czech Republic. Environmental Pollution, 157(4): 1186-94.

Kumar Choudhary, A. and Kumar Sharma, C., 2011. Constructed wetlands: an approach for wastewater treatment. Elixir Pollution, 37:3666-3672.

Lavrova, S. and Koumanova, B., 2008. The role of Phragmites Australis in wetlands self-purification. Journal of Environmental Protection and Ecology, 9(30): 531-539.

Stottmeister, U., Wießner, A., Kusch, P., Kappelmeyer, U., Kaßner, M., Bederski, O., Müller, R.A. and Moormann, H., 2003. Effects of plants and microorganisms in constructed wetlands for wastewater treatment. Biotechnology Advances, 22: 93-117.

Vymazal, J., Brix, H., Cooper, P.F., Haberl, R., Perfler, R. and Laber, J., 1998. Removal mechanisms and types of constructed wetlands. Constructed wetlands for wastewater treatment in Europe, Backhuys publishers, Leiden, The Netherlands, pp17-66.

Vymazal, J. and Kropfelova, L., 2008. Wastewater Treatment in Constructed Wetlands with Horizontal Sub-Surface Flow. Environmental pollution, Springer publishing, 14: 978-1-4020-8579-6.